

Zaterdag 24 oktober 1914 – ochtendeditie

Belgische vluchtelingen.

Naar het Vaderland meldt, staat het vast, dat de Franse en Engelse regering weldra een belangrijk deel van de zorg voor de Belgische vluchtelingen van ons zullen overnemen. Het voornemen bestaat om Franse schepen ter beschikking van de vluchtelingen te stellen, teneinde daarmee uit ons land te worden overgebracht naar plaatsen in Frankrijk en Engeland, waar voor hen vanwege de regeringen van die landen zal worden gezorgd.

De minister van binnenlandse zaken heeft de commissarissen der koningin meegedeeld, dat het bij hem geen bezwaar ontmoet, dat vluchtelingen zo nodig voor rijksrekening worden ondergebracht bij particulieren.

Daarbij zal echter de grootste zuinigheid moeten worden betracht en dus geen vergoeding kunnen worden gegeven boven een bedrag van 30 cent per dag en per persoon.

Het totaal aantal vluchtelingen dat zich gisteren uit Nederland via station Roosendaal naar België heeft begeven, bedroeg 16.768. Eergisteren was dat aantal 10.119.

Gisteren zijn met een bijzondere trein naar Antwerpen van Utrecht 265 vluchtelingen vertrokken, waaronder een veertigtal uit de gemeente Utrecht zelf, de overigen waren uit de omstreken der stad.

Vandaag gaat de Amerikaanse gezant, de heer Henry van Dyke, in het zuiden enige plaatsen bezoeken, waar vluchtelingen verblijven, en wel Roosendaal, Bergen op Zoom en Breda.

Dit bezoek, hetwelk twee dagen zal duren, staat in verband met uit Amerika alsnog te verlenen hulp.

Het Antwerpse centraal bureel voor inlichtingen deelt in antwoord op vragen, die bij herhaling gedaan worden, mee:

I. Volgens de verklaring van de commandant van Antwerpen, von Bodenhausen, kan eenieder, die zich aan de bestaande controlevoorschriften onderwerpt, vrij in Antwerpen komen en daar weer uitgaan.

Een uitzondering wordt slechts gemaakt voor dienstplichtigen, dat zijn zij, die in de oorlog actief gediend hebben.

De lichtung 1914, die onlangs opgeroepen is, mag wel terugkeren in België, en wordt niet als krijgsgevangen beschouwd, doch mag het land niet meer verlaten. Bij overtreding van dit verbod wordt de familie volgens oorlogsrecht aansprakelijk gesteld. Aalmoezeniers, helpers in dienst van het Rode Kruis en hospitaalsoldaten kunnen eveneens overeenkomstig de Haagse Conventie terugkeren, zonder als krijgsgevangene behandeld te worden.

II. De ambtenaren in dienst van de stad Antwerpen en van omliggende gemeenten worden door hun besturen uitgenodigd zo spoedig mogelijk terug te keren.

III. Belgen, die menen recht op schadevergoeding te hebben op grond dat hun huis beschoten is, doen het best hun belangen aan een Belgisch advocaat toe te vertrouwen. Nederlanders kunnen zich wenden tot het comité voor Nederlanders en de daarvoor werkzame advocaat, Mr. Rutgers.

IV. Auto's of rijtuigen kunnen tegen betaling door de Duitse autoriteiten gerekwireerd worden.

V. Er bestaat een autodienst Antwerpen-Brussel, vertrekkend van café de Ridder tegenover het Centraal Station. Prijs 7,50 frank, plaatsbespreking 24 uur van tevoren

VI. Het bureel ontvangt tal van brieven van particulieren om inlichtingen.

Gelijk reeds vroeger bekend gemaakt is, kunnen deze onmogelijk afzonderlijk beantwoord worden. Het bureel antwoordt slechts op vragen door bemiddeling van plaatselijke comités of burgemeesters gedaan op formulieren, welke verkrijgbaar zijn Lange Voorhout 45 's-Gravenhage, of Brugstraat 5 Roosendaal (Noord-Brabant).

De antwoorden worden aan de comités en burgemeesters gericht.

Geïnterneerden.

Hedenavond zijn te Utrecht weer 56 geïnterneerde Belgische militairen uit Vlissingen aangekomen, die bij Hulst over onze grens gegaan waren. Zij zullen naar Harderwijk vervoerd worden.

Men schrijft onze Middelburg:

Van 9 tot 16 oktober zijn door de transportcolonne van het Rode Kruis, onder leiding van dokter Bylsma, naar het ziekenhuis van het Rode Kruis, het gasthuis en verpleeghuis vervoerd 350 gewonde of zieke militairen uit België. Ze kwamen aan per trein, tram of boot uit Bath, Hansweert en Vlissingen.

Omdat er plaats beschikbaar moet blijven met het oog op de toestand in Vlaanderen en in verband met de mogelijkheid, dat er door de talrijke vluchtelingen een epidemie uitbreekt, is daarna de opnemingsstopgezet en zijn er reeds verschillende herstelden en

lichtgewonden geëvacueerd (de laatsten naar Rotterdam). Op dit ogenblik zijn er nog 209 gewonden in de drie gestichten in verpleging.

Het Rode Kruishospitaal maakt een goede indruk. Als hoofdverpleegster is daar werkzaam zuster den Boer uit Amsterdam; ze wordt bijgestaan door 18 gediplomeerde verpleegsters, onder wie mevrouw den Bouwmeester-de Jonge, mevrouw Persant Snoep-Gravesteijn, mevrouw Metzger uit Parijs, enzovoort, benevens door andere dames uit Middelburg, die belangeloos hulp bieden.

Volgens schatting, want de inschrijving van allen is natuurlijk niet mogelijk gebleken bij de ongeregelde toestroom, bedraagt het aantal vluchtelingen, dat hier onderdak vond, ongeveer 6500, van wie in publieke gebouwen ongeveer 3500 zijn opgenomen.

Burgemeester en wethouders hebben de gemeente in enige sectoren verdeeld. Voor iedere sector is een geneesheer aangewezen die volmacht heeft ieder, ook de onvermogende, onmiddellijk in het gasthuis te doen opnemen, terwijl zo nodig voor allen kosteloos in de gemeentepotheek geneesmiddelen beschikbaar zijn. Een kleine kraaminrichting is gesticht. De lokalen worden dagelijks gereinigd en bezocht door een paar leden van de gezondheidscommissie, aan wiens verlangens de bouwmeester van de gemeente, daarin gemachtigd door burgemeester en wethouders, zoveel mogelijk voldoet. Een wacht uit de burgerij doet 's nachts de ronde, ook met het oog op brandgevaar.

De toestand was dan ook tot heden gunstig.

Helaas is van de gelegenheid tot kosteloze vaccinatie weinig gebruik gemaakt.

Gisteren is te Amsterdam het eerste nummer verschenen van een daar uitgegeven en in de Franse taal geschreven Belgisch dagblad

l’Echo Belge, onder redactie van Gustave Jaspaers, met medewerking van Charles Bernard, Louis Leblanc, Gustave Peellaert, Rémy Chambry en Emile Painparé. In haar voorwoord zegt de redactie onder meer dat zij, met eerbiediging van de neutraliteit van Nederland, dat thans gastvrijheid verleent aan zoveel duizenden uitgeweken Belgen, ook thans die landgenoten indachtig wil doen zijn aan het “l’Union fait la Force”. Zij wil de band versterken tussen de hier in ballingschap levenden, in de hoop op de uiteindelijke bevrijding van het vaderland!

Aan het hoofd van het eerste nummer leest men: 1ère année, N° 1. De redactie houdt dus rekening met de mogelijkheid, dat meer dan een jaargang te Amsterdam zal moeten verschijnen.

Rotterdam. Belgische vluchtelingen.

Bij Boneski op de Coolsingel is gisteren namiddag weer een vergadering gehouden van Belgische vluchtelingen. De vergadering werd beledigd door een comité tot behartiging van de ware belangen der Belgische uitgewekenen, hetwelk zich hier geconstitueerd heeft.

De voorzitter van dit comité ving aan met er op te wijzen dat, niettegenstaande de droevige toestand, tengevolge van de oorlog in alle landen ontstaan, de Hollanders zoveel voor de Belgen gedaan hebben, dat dezen iedere dag woorden van dankbaarheid op de lippen hebben. Het is daarom de plicht der Belgen, zo zegde hij, in Nederland de taak der politie niet te verzwaren, waarom hij dan ook ten eerste protesteert tegen de houding eergisteren in een vergadering in het Verenigingsgebouw op de Goudseweg aangenomen, hetgeen een tumult veroorzaakte.

Ieders welwillende medewerking zal het comité gaarne in ontvangst nemen, doch om conflicten te voorkomen zal spreker in deze

bijeenkomst aan niemand het woord verlenen. Wil men dit hebben, dan dient men eerst met het comité overleg te plegen. Men heeft er aan te denken, dat men in een neutraal land is, waar men de Belgen huisvest zonder er toe verplicht te zijn.

Het doel van dit comité is, zo deelde hij mee, op onpartijdige wijze voor de belangen van alle Belgen zorg te dragen en te trachten Holland te ontlasten. Men vergete niet, dat in dit land ook vele werklozen zijn en dat de steun van de staat niet onuitputtelijk is. Ontlast men Holland niet, dan is Holland wel verplicht zich van de Belgen te ontlasten.

De Belgen willen wel weggaan, maar niet naar Antwerpen, wel naar Frankrijk of Engeland. Het comité zal werken voor alle staats- en gemeenteambtenaren en voor de Belgen, die liever niet naar België terugkeren. In het algemeen is het doel niet, te werken voor persoonlijk nut, maar in de zin van de regeringen van België en van de bondgenoten daarvan. Voorlopig zal men trachten de terugkeer te belemmeren van de duizenden, wiens arbeid ten voordele van de vijand zou kunnen komen. Over die terugkeer wil men eerst de gedachten van de Belgische regering weten.

Het comité zou verder trachten de belangen van de Belgen te behartigen in de zin, zoals dit door de Nederlandse regering voor haar onderdanen in België geschiedt, tijdens hun afwezigheid.

Heden zal een afvaardiging uit het comité zich naar Den Haag begeven om met de minister van binnenlandse zaken en met de gezanten van België, Engeland en Frankrijk overleg te plegen. Van dit overleg zal in een volgende vergadering verslag worden uitgebracht.

Een werkman, in dienst der gemeente Antwerpen, die een oproeping ontving om terug te keren en zijn werk te hervatten, wat hij anders

mogelijk verliezen zou, vroeg wat hem te doen stond. De voorzitter meende daarop voorlopig geen raad te kunnen geven. Nadat de vergadering zich ten tenslotte homogeen verklaard had met de stappen, die het comité in aller belang beoogt, werden de aanwezigen in de gelegenheid gesteld tot het doen van vragen en het geven van inlichtingen. Op verzoek van de schatbewaarder van het comité werd tot dekking der kosten bij het uiteengaan der vergadering een collecte gehouden.

Gewonde Belgische militairen.

Vier gewonde Belgische militairen, hersteld uit de ziekenhuizen hier ontslagen, zijn naar het interneringsdepot te Harderwijk overgebracht.

Vlissingen, 23 oktober. Volgens betrouwbare geruchten verlaten de Duitsers Antwerpen. De echtgenoten van Duitse officieren te Brussel hebben aanzegging gekregen, Brussel binnen 48 uur te verlaten.

Heden is hier de gehele dag zwaar geschutvuur gehoord uit de richting Oostende. Te 7 uur 33 is bij een zware slag het elektrisch licht door de dreuning gedoofd. De kustwacht vermoedt dat de pier te Zeebrugge opgeblazen is. Om 8 uur 05 volgde een tweede slag.

Naar het Franse en het Belgische Havre.

Havre, 19 oktober.

Het is eigenlijk minder moeilijk dan men wel denkt op het ogenblik van Parijs naar Rotterdam te komen. Elke morgen om 8 uur, behalve 's zondags gaat een sneltrein van het Gare St. Lazare naar Dieppe. Tegen half één 's middags komt die trein te Dieppe aan. Dadelijk daarop vertrekt de boot naar Folkestone, waar men bij zessen 's avonds is. Daar moet men, alvorens van boord te gaan, zijn paspoort

tonen en een dokter stelt een haastig gezondheidsonderzoek in. Men overnacht dan te Folkestone, neemt de volgende morgen tegen tien, elf uur, de Hollandse dagboot naar Vlissingen, waar men zonder tegenspoed tegen 6 uur 's avonds zijn kan, tijdig genoeg voor de avondtrein naar Rotterdam. Zo kan men, tweemaal overzee gaande en in Engeland overnachtend, in een goede 40 uur van Parijs naar Rotterdam komen. Ik heb er, nu 10 dagen geleden, wat langer over gedaan, omdat het juist de dag na de val van Antwerpen was en het gehele zuiden van ons land, het station te Vlissingen en alle andere, die wij langskwamen, mee inbegrepen, overstroomd waren met vluchtelingen uit België. Om zes uur 's avonds te Vlissingen aangekomen, was het bij tweeën in de nacht vóór wij te Rotterdam waren.

Een terugreis naar Parijs, over Vlissingen, Folkestone, Dieppe, zou waarschijnlijk ook maar ongeveer tussen de 40 en 50 uur duren. Ik kan er nu niet bij ondervinding van spreken, omdat ik op de terugweg te Havre wilde zijn en daarom met een zaterdagse boot van Rotterdam naar Havre gegaan ben, een zeereis, die op het ogenblik met de omweg, die vanwege de mijnen noodzakelijk is, ongeveer 36 uur duurt. Zaterdagavond om acht uur uit Rotterdam vertrekkende, kan men dan, als er geen beletsels opkomen, maandagmorgen tegen 8 uur 's morgens te Havre zijn. Ruim half één 's middags gaat er dan een express van Havre naar Parijs, die, naar men mij zegt, zeven uur over de reis doet.

Op het ogenblik ben ik te Havre op de terugreis. Het stukje Havre-Parijs blijft nog af te leggen in de rondgang Parijs-Dieppe-Folkestone-Vlissingen-Rotterdam-Havre-Parijs. Drie "zeereizen" dus achter de rug, elk met haar eigen karakter.

De kleine overtocht Dieppe-Folkestone heeft geheel een Engels-Frans karakter. Op de boot wordt uitsluitend Engels of Frans

gesproken. Wilt ge een tekenende trek van de stemming, die er heerst? Ziehier een tafereeltje, dat ik er bijgewoond heb. Er waren een paar Engelse dames met drie kleine meisjes van 10, 11 en 12 jaar. De meisjes speelden of liever gooiden heen en weer met een oude kapotte pop. Een paar jongelui van 25 of 30 jaar waren met de kinderen mee gaan stoeien en plagen. Toen men niets meer met de pop te doen wist en ze vrijwel helemaal uit elkaar viel, nam een van de heren haar op de arm en deed alsof hij "baby", zo was de pop gedoopt, strelend in slaap suste. Een van de kleine meisjes had toen een grappige inval en riep uit: "Baby is a German!" (Baby is Duits).

"Wat!", antwoordde onmiddellijk de jongeman, die "baby" op de arm had, "a German!". En de pop stevig beet pakkend, slingerde hij haar overboord, in zee, onder groot gejuich der kinderen en luid instemmend gelach van de mensen op de boot ...

Op de boot van Folkestone naar Vlissingen hoorde men aanvankelijk, bij het eerste gedeelte van de reis, uitsluitend Engels en Hollands spreken. Als de Engelsen over de oorlog spraken zeiden ze: "De oorlog moet eigenlijk nog beginnen. Wat er tot nu toe gebeurd is, is nog maar voorspel."

Dicht bij Folkestone lagen een groot Rode Kruisschip, evenals er bij de meeste havens en ook bij Havre ligt, enige kleine Engelse oorlogsschepen en een paar maar even boven het water uitstekende onderzeeërs. Halfweg tussen Folkestone en Vlissingen beval een klein Engels oorlogsscheepje ons uit de verte te stoppen en kwam snel op ons toe gevaren, riep ons van dichtbij waar we heengingen en nog iets wat mij ontging en verdween weer. Het leek eigenlijk of het amusement geweest was van een Engels zeeofficier, die zich wat verveelde.

Toen de Nederlandse kust in zicht kwam, deed zich een wonderlijk verschijnsel voor. Een dikke gebilde heer met vrouw en twee dochters, die tot op dat ogenblik een langzaam, zorgvuldig Engels gesproken hadden, begonnen ineens onder elkaar vlug Duits te spreken en vroegen zelfs weldra inlichtingen in het Duits. Allervreemdste gewaarwording als men uit Parijs komt, waar al wat Duits is verbannen is.

Men moet er werkelijk, als bewoner van Parijs in Nederland komend, eerst aan wennen soms ineens mensen op een boot, in een tram, op straat Duits te horen spreken. En als men eraan gewend meent te zijn, is het toch ineens weer een nieuw vreemd gevoel, als men in Den Haag op de muren Duitse aanplakbiljetten van een Wiener-Oleretten-gezelschap ziet. Dubbel vreemd ook, omdat het nog eens duidelijk doet gevoelen, dat in Nederland komedies, opera's en tingeltangels gewoon aan het spelen zijn. Komend uit een land, dat in oorlog, in hijgende oorlogsspanning is, dat om zijn bestaan vecht en dagelijks honderden zijner zonen verliest, moet men er eerst aan wennen de mensen in eigen land zo in gewone doen te zien. Het vreedzame, dat dit meebrengt, is een ontspanning voor de zenuwen, maar de andere kant ervan, de komediekant zal ik maar zeggen, geeft een vreemd gevoel, dat men niet zo gauw overwint, vooral ook, omdat de theaterstad bij uitstek, Parijs, al zijn schouwburgen, komedie- en café-chantantzalen gesloten heeft. Om 8 uur moeten zelfs alle cafés gesloten zijn, om half tien alle restaurants. Alleen enkele bioscopen in de stad mogen 's avonds onder streng toezicht staande films geven, vaderlandsliefde opwekkende, historische taferelen, beelden van oprukkende Franse en Engelse troepen, de portretten van enige beminde legerchefs, met een enkele komische of leerzame noot er doorheen.

De zeereis Rotterdam-Havre, op de kleine stoomboot Ary Scheffer, was weer geheel anders dan de beide vorige overtochten. Ik moet u

eerlijk zeggen, dat toen ik zaterdagavond tegen half zes bij de ligplaats van de boot aankwam en in het schemerdonker een vrachtstoomboot zag, waarop ik als medepassagiers een paar honderd ... schapen ontwaarde, die mij meewarig toeblaatten en een eigenaardige geur toezonden, gedachten zonder tederheid bij mij opkwamen ten opzichte van de Haagse vriend, specialiteit in reis- en transportzaken, die mij deze reisgelegenheid aanbevolen had. En de gedachte op die vrachtstoomboot in de nacht het door mijnen gevaarlijk gedeelte van de Noordzee door te gaan, lachte mij niet bijzonder toe, en ik verweet het mezelf dat ik bij de directie der maatschappij, die in deze tijden weinig op passagiers gesteld is en ze helemaal niet aanmoedigt, om een plaats aangedrongen te hebben ... “Je zult zeeziek worden als de dood, want zo’n boot danst natuurlijk ook nog geweldig. En met al die mijnen in de Noordzee ‘s nachts te gaan varen, is ook onguur”, zegden vol ontmoedigende bezorgdheid de vriendelijke personen, die mij wegbrachten. Maar in tijden als die welke wij beleven moet de journalist niet voor een kleintje of een mijntje, voor een schaap of een Taube vervaard te zijn, als zijn post eenmaal meebrengt ‘s werelds gebeurtenissen wat van nabij te volgen. En de beloning bleef niet uit. De reis op de Ary Scheffer was zo goed, zo gemoedelijk rustig als de huidige omstandigheden het maar konden meebrengen.

Het zijn toch flinke mannen, de kapiteins van zulke boten. Wat een bekwaamheid en koelbloedigheid zijn er voor nodig daar ‘s nachts zonder loods op eigen verantwoordelijkheid hun schip veilig door het toch werkelijk gevaarlijke zeegedeelte te krijgen. En daarbij aan de passagiers, die op zulke kleine boten toch ook voortdurend als het ware om hem heen zijn, niets te laten merken van de spanning en zorg, die dat toch meebrengt, opgewekt en geruststellend te zijn. Zo was kapitein Smit van de Ary Scheffer, die ik u verder voldoende

getekend zal hebben, als ik er nog bijvoeg, dat hij als trouwe vrienden op zijn reizen een hondje en een kanarievogel tot gezelschap heeft.

Ik geloof, dat de kapitein over de passagiers van vorige zaterdag ook niet te klagen zal hebben. Wij zijn hem geen van allen, voor zover ik weet, met beteuterde gezichten komen zeuren "Of het gevaar al voorbij was", of "we nog altijd in de streek van de mijnen waren." Ik wil niet zeggen, dat we hem op het bovendeck niet herhaaldelijk voor de voeten kwamen lopen, maar dat was om van het prettige, frisse weer te profiteren en uit belangstelling in hetgeen er te zien was. Want vooral bij de Engelse kust waren veel schepen, waaronder verscheidene kleinere oorlogsschepen, te zien. En vrijwel niemand was zeeziek. Wij waren er eigenlijk allemaal zelf verwonderd over, zo goed als we ons voelden ondanks het vaak danig dansen van de boot in de Noordzee en in het Kanaal.

De meerderheid van het kleine aantal passagiers, dat de boot mee kon voeren, waren Belgen, Antwerpenaars, die eerst naar Engeland gevluht waren, en nu naar Frankrijk gingen om een nieuw bestaan te zoeken; het waren niet geheel onbemiddelde, zij het ook zwaar beproefde lieden, op één uitzondering na, uit de kleine burgerstand, zo scheen mij. Allen waren ze vol dankbaarheid over hetgeen men in Nederland voor hen gedaan had. Telkens herhaalden ze, en helemaal niet voor ons, maar onder elkaar, oprecht uit het hart komend: "La Hollande a été vraiment chic". Of: "Dat zal nooit vergeten worden." "En dat terwijl er armoede en nood in Holland zelf is." "Ik was bij een gezin in pension en werd er verzorgd zoals ik het nog nooit geweest ben", zegt een jongeman. "Toen ik de brave mensen bij mijn vertrek vroeg, wat ik schuldig was, daar ik hun toch, als ik weer geld verdien, terugbetalen wilde, wilden ze van niets horen en gaven me nog boterhammen en sigaren voor de reis mee." "Zo is het ook mij vergaan" zegden anderen.

Maar het treffendst vond ik de door allen beaamde woorden: “wat een geluk, dat we Nederland hadden. Wat een geluk voor duizenden en duizenden Belgen, dat Nederland neutraal was!”

Kostbaar woord. Uit de mond der eenvoudigen kunnen soms diepe woorden en lessen vloeien. Het is een leidraad en een wenk. Wat gelukkig dat Nederland neutraal is, dat is een woord, dat we op de lippen van zoveel mogelijk mensen in de wereld van alle nationaliteiten moeten zien te krijgen. Naast het elementaire, maar in 's lands belang hoognodige werk om in de wereld duidelijk te doen weten en gevoelen dat wij eerlijk neutraal zijn, staat duidelijk de taak om met het nodige beleid en kracht het belang, het goede voor allen van onze neutraliteit te doen gevoelen. In plaats van boosaardige of hatelijke onjuiste berichten, die toch in de openbare mening wortel schieten, over dat “listige Holland, dat naar alle kanten van de toestand te profiteren ligt”, over het halfslachtige en twijfelachtige en geïnteresseerde van een neutraliteit zo midden tussen de vechtende volkeren in, in plaats van achterdocht of bedreiging, zal het moeten heten zowel tijdens als na de oorlog: “Wat gelukkig dat Nederland neutraal was.” Hoe kostbaar dat voor onze eer, voor onze positie, ons wel en onze toekomst kan zijn, behoeft geen betoog.

Ik schrijf ik dit bij aankomst in Havre. De Franse havenstad is vol leven en beweging. Ze is vol Engelse soldaten en officieren. Belgische militairen en burgers zijn er ook in groten getale. Maar de Engelse kakikleur overheerst alles in de stad. Voortdurend ontschepen er troepen, stevige frisse kerels, waaronder vele met heel jonge gezichten. Opgewekt marcherend, in lange rijen, telkens marsliederen zingend of hoera roepend, trekken ze de stad door, toegejuicht, met grote hartelijkheid begroet door de uitlopende bewoners.

Op de bloemenmarkt van de Place Gambetta komen de verkoopsters met bloemen toegelopen, reiken ze de soldaten, die met vreugde de bloemen aannemen en op hun geweren steken en handkussen werpen tot dank. Kleine jongens lopen met de troepen mee, zijn gelukkig als ze een geweer mogen dragen of als een soldaat hun zijn pet opzet. Veel succes heeft een Engelse soldaat met een voetbal aan zijn geweer. Hij lijkt wat op de bekende tennisspeler, tot voor enkele maanden wereldkampioen, Wilding. Ik dacht zelfs een ogenblik, dat hij het was, daar de Daily Mail immers onlangs meldde, dat onder de bekende grote sportlieden, die als vrijwilliger dienst genomen hadden, ook de tennisspeler Wilding was. Maar het bleek bij nader bezien een ander te zijn.

De Belgische regering is niet te Havre, maar vlak in de buurt, te Sainte Adresse of Nice-Havrais. Een elektrisch trammetje voor het stadhuis voert er in minder dan een half uur heen.

Uit Antwerpen.

Een onzer correspondenten, die een bezoek aan Antwerpen heeft gebracht, meldt ons:

In vergelijking met enige dagen geleden zijn de straten thans zeer druk. De bevolking keert in groten getale terug. Terwijl ik zaterdag nog voor het merendeel niets dan Duitse militairen zag, is dat thans veranderd. Ik schat het aantal Duitse soldaten, dat op het ogenblik in Antwerpen is, op 3000. De wachtposten in de dorpen daaromheen zijn deels opgeheven, deels zeer zwak bezet. Op het stadhuis te Antwerpen ziet men thans ook reeds Duitse burgerlijke ambtenaren. Naar ik op het commissariaat van politie vernam, duren de inbraken in Antwerpen's buitenwijken voort. De misdadigers, die gegrepen worden, krijgen steeds de kogel, maar het toezicht kan èn door de kleine Duitse bezetting èn door het kleine politiekorps, dat nog

onvolledig is, niet scherp zijn. De enige oplossing om de inbraken tegen te gaan, is, dat de bewoners der buitenwijken terugkeren of in hun huizen een vertrouwde bewaker plaatsen. Van de winkels in Antwerpen zijn vele geopend, enkele fabrieken zijn aan het werk.

De Duitse soldaten leken mij niet zo opgewekt als de vorige week. Van hun front in België, hoewel niet zo ver verwijderd, horen zij niets en de steeds aankomende gekwetsten maken hen angstig. Hun correct gedrag tegenover de bevolking blijft hetzelfde.

De treinen van Leuven konden gisteren nog niet tot Antwerpen komen, echter schenen ze reeds tot een 20 km de stad te kunnen naderen. De gekwetste soldaten, die vervoerd kunnen worden, gaan dan ook met wagens in die richting om verder per trein over Leuven en Luik naar Duitsland getransporteerd te worden. Het aantal te Antwerpen verblijvende gekwetsten wordt geheim gehouden. Geen enkele militaire overheidspersoon laat zich daarover ook maar enigszins uit. Gisteren heeft een bespreking plaats gehad tussen het Duitse gouvernement en enkele Belgische spoorwegautoriteiten. Ik verneem, dat deze geweigerd hebben hun medewerking te verlenen tot het herstel van het spoorwegnet.

De dorpen rond Antwerpen worden vanuit de stad van voedsel voorzien. Van de talrijke brouwerijen in de omgeving zijn er reeds verscheidene weer aan het brouwen. De gerst is goedkoper dan voor het beleg. Verscheidene gebouwen, waar zich Duitse autoriteiten bevinden, zijn telefonisch verbonden. De Antwerpenaren kunnen daarvan echter nog geen gebruik maken. De straten zijn 's avonds nu weer vrij behoorlijk verlicht. Langs de Schelde is de verlichting door talrijke booglampen even goed als voor de oorlog. De Nieuwe Gazet (Antwerpse Tijdingen) vindt gretig afzet, alhoewel men er natuurlijk niet veel nieuws in vindt.

In Brussel schijnt de toestand meer gespannen te worden. De burgers is streng verboden zich in kleine groepjes bijeen te bevinden.

De slag bij Nieuwpoort.

De oorlogscorrespondent van de Tijd bij het Belgische leger meldt uit Nieuwpoort:

En thans is met wisselende kansen reeds enige tijd een worsteling aan de gang op de IJzer, die men van hier naar Rijsel zou kunnen trekken, een slag, die wellicht in de geschiedenis even bekend kan worden als de slag bij Nieuwpoort, waar prince Mauringh overwon. Het oorlogsgeweld wordt nu in deze streken schrikkelijk en de donders rollen langs de kust. Want de Engelse vloot heeft in het landgevecht ingegrepen en op de juiste tijd!

Uit het noorden en oosten tegelijk toch drongen de Duitsers op. Heel hun sterke troepenmacht, die ze eerst aan de noordkust concentreerden, zakte naar Nieuwpoort af. Toen zijn de Engelse oorlogsschepen begonnen de Duitse kustbatterijen enzovoort te bombarderen en hielden aldus de Duitsers hier bezig. Inmiddels had het landleger meer de handen vrij oostwaarts en kon de naderende vijand ten westen van de IJzer terugdringen, waarbij de Duitsers zware verliezen leden. Bij Rijsel werden ze door de Fransen opgehouden in een hardnekkig gevecht, noordwaarts door het Engelse scheepsgeschut en zo kon rond Veurne-Ieper een deel der Belgische legermacht iets vrijer optreden.

De Duitsers zakten echter noordwaarts meer en meer af en de vliegers hebben sterke troepenmassa's onderkend, die de in strijd gewikkelde vijandelijke legers ter hulp kwamen. Vooral bij Diksmuide schijnen zij een hevige druk te willen oefenen, om enigszins verwijderd van de kust en het Engelse vlootgeschut naar Duinkerken

en Calais door te dringen. De dorpen en steden hier bieden immers een schouwspel van troosteloze verlatenheid en verwarring, van schrik en ellende. De voeling, die hier met de Belgische regering te Havre kan worden gehouden, is uiterst gering. Nieuwpoort is haastig versterkt en Engelse marinetroepen en geschut zijn daarvoor aan land gebracht.

Engelse bladen bevatten nog enkele bijzonderheden, uit Duinkerken geseind, over de slag in België. Ze komen hier op neer dat de bondgenoten de Duitse rechtervleugel steeds meer in het nauw brengen en hem reeds tot de wijken hebben gedwongen. Er zouden deze week 10.000 Duitsers buiten gevecht zijn gesteld, meest nog ongeoeffende rekruten, die in het vuur waren gebracht om de "overstelpende vloed der bondgenoten te keren".

Dertigduizend Duitsers, die zich tussen Nieuwpoort en Oostende hadden verschanst, zouden naar Oostende zijn teruggedreven en veel kanonnen en ander oorlogsmateriaal in de steek hebben gelaten.

Door het vuur der Engelse houwitsers zouden generaal von Trip en zijn staf, die in Leffinge bij Middelkerke waren, gedood zijn.

De Belgische regering geeft thans te Havre een driemaal per week verschijnend blad uit: De Legerbode. Het is gesteld in het Frans en Vlaams en wordt aan de troepen uitgedeeld.

Uit Zeeuws Vlaanderen.

Uit Oostburg wordt ons gemeld, dat daar weer veel Belgen komen, thans uit de richting Eeklo. Algemeen stemmen de berichten overeen, dat er ontzaglijk veel gewonden uit de kuststreek en van de IJzer-linie komen. In Gent wordt door de Duitse troepen (het

merendeel der bevolking heeft de stad ontruimd) ruimte gemaakt voor de gewonden. Eergisteren alleen kwamen er 1500 binnen.

Te Brugge zit de bevolking klaar om de stad te verlaten.

Het bombardement aan de kust wordt steeds heviger. Bij Middelkerke en Diksmuide kon gisterennacht het vuur van het schieten tegen de nachtelijke hemel worden gezien. Het leek alsof de hele kust geïllumineerd was.

Het gekrijs der opgejaagde zeevogels, het kanongebulder en de zoeklichten der Engelse schepen maken een onbeschrijflijk akelig en onheilspellend effect, vertelde een gevluchte bewoner van Middelkerke, die tevens mededeelde, dat alle dorpen, die hij was voorbijgekomen, een toonbeeld van algehele verwoesting waren.

Van de Brabantse grens.

De stoomtramverbinding tussen Breda en Antwerpen wordt heden hersteld. Trams zullen rijden van Antwerpen naar Wuustwezel-douane, vandaar kan men binnen een kwartier te voet het eindstation Wernhout-grens van de Zuid-Nederlandse stoomtram bereiken. Binnenkort hoopt men de stoomtram van Breda ook tot Wuustwezel te laten doorrijden; thans zijn nog onderhandelingen hieromtrent gaande.

De verbinding Breda-Hoogstraten is nog niet hersteld.

Van de Limburgse grens.

Men schrijft ons uit Maastricht:

In de omtrek van Visé, in de dorpjes Souvré, Devant le Pont en andere kleinere gehuchten ziet het er voor de weinige bewoners, die er nog zijn, treurig uit. Werk is er niet en er wordt dus ook niets verdiend.

De welgestelde bewoners zijn weggetrokken en de mensen moeten toch eten. Zij hebben zich tot de Duitse militaire overheid gewend, maar van deze ten antwoord gekregen, dat zij wel zorgt voor het leger; maar dat de gemeentebesturen voor de bevolking hebben te zorgen. Hun burgemeester zit echter in gijzeling in Navagne. En toen ze zich tot deze wendden, was het antwoord, dat hij zelf niets had en hen dus ook niets kon geven. Hij gaf hen echter de raad de velden en boomgaarden in te gaan en daar maar mee te nemen, wat ze gebruiken konden, zodat al de akkers en boomgaarden thans gemeengoed zijn. Men ziet de mensen met grote doeken vol bieten, penen, appels of peren naar huis komen.

Het brood raakt overal op. In Herstal zijn voor elke bakkerswinkel politieagenten en een soldaat geposteed en wordt het brood slechts met mondjesmaat verstrekt. Ook in Wandre is er controle op de broodverkoop en van goed ingelichte zijde werd men verzekerd, dat er nog slechts voor een paar weken graan was.

De Graafsche Courant publiceert de volgende brief van een Belgische grenadier uit Ekeren:

“Ik ben blij, dat ik een ogenblik tijd heb om u te schrijven ... Het heeft niet veel gescheeld, of ik was dinsdag in de slag gebleven. De slag, die dinsdagmorgen om 4 uur begon en woensdagavond eindigde, is verschrikkelijk geweest. 's Maandags om 5 uur 's avonds waren wij uit Wilrijk vertrokken en hebben enkele uren voor Mechelen halt gehouden om enige uren te slapen. Om 2 uur was het weer reveille. We hoorden, dat de Duitsers Mechelen beschoten. We trokken de stad binnen en zagen hoe verscheidene huizen reeds totaal verwoest waren door de granaten, die voortdurend de stad binnenvielen. Toen begon voor ons het vreselijke spel pas. De doden en gewonden lagen links en rechts, en voortdurend vielen er meer slachtoffers. Toen we weer de stad uit waren, raakten we door het tumult ons regiment

kwijt. In plaats van weer bij onze troepen te geraken, liepen we juist op de Duitsers aan. We waren moe en hadden honger en dorst, maar in zulke tijden doet men meer dan men anders zou kunnen. We waren genoodzaakt te vluchten. We zochten ons heil in een huis, dat in de nabijheid stond. De moeder en de kinderen, die daar waarschijnlijk alleen thuis gebleven waren, lagen dood op de grond. De kogels drongen echter door de deuren en vensters de kamer binnen, en we waren genoodzaakt over de lijken onzer gevallen kameraden naar buiten te kruipen. We zagen er uit als moordenaars, met slijk en bloed overdekt. We waren nauwelijks het huis uit, of het stortte in elkaar. We zijn toen in de regenput gevlucht en hebben daar de ganse nacht tot aan onze knieën in het water gestaan. De volgende morgen waren de Duitsers weg en we kropen weer uit de put. Daar we in de put doornat waren geworden en onze kleren de vorige dag half verbrand waren, trokken we de kleren van onze dode kameraden uit en trokken ze zelf aan. Toen op zoek naar ons regiment. We vonden het gelukkig na veel zoeken en zonder tegenstand te hebben ontmoet. Na enige tijd gemarcheerd te hebben, stootten we weer op de vijand en het schieten begon opnieuw. Ik begrijp niet, dat er nog niet meer doden gevallen zijn, want de uitwerking der Duitse kanonnen was vreselijk; acht uren aan een stuk lagen we dan zomaar languit op de grond, voortdurend eraan blootgesteld om door een vijandelijke kogel getroffen te worden. De gespannen zenuwen werden nog meer geprikkeld door het akelig gekerm der gewonden, die rondom ons lagen. Dan weer hoorde men boven het geraas der projectielen roepen: "Ei, ei, ei", en ze sloegen nog eens met de armen in het rond en het was gedaan, en dan waren dat allen vrienden en bekenden. Soms hadden we als enige dekking slechts onze ransel, die we voor ons plaatsten en waarachter we ons dan verscholen zo goed we konden. Toen we opstonden, bleven er weer veel liggen. De kogels waren door de ransel heen gedrongen en precies in hun hoofd terechtgekomen.

Ongelukkigierwijs moesten we vluchten. De meesten durfden niet tot de brug vluchten. We hadden namelijk bij onze terugtocht ook nog een riviertje over te steken. Daarom zijn we maar in het water gesprongen. Bij die overtocht zijn er ook weer veel van ons verdronken. Toen we aan de overkant gekomen waren, stonden we daar zonder ransel, geweer of iets, de kleren kapot en gescheurd en vol bloed. Het was vreselijk. Ik kon niets anders dan weer een der doden, die daar lagen, zijn geweer en ransel afpakken. Zo was ik opnieuw ingespannen. De patronen haalden we uit de patroontassen der gevangenen, daar de onze bijna verschoten waren. Het is onmogelijk nu alles te vertellen, en ik zou het ook niet kunnen, al zou ik het mij ook herinneren, door zijn wreedheid. Wat zou ik gelukkig zijn, als ik eens naar huis kon komen, om het mondeling eens te vertellen. Doch het is allemaal slecht nieuws. Vele mijner beste kameraden zijn dood of gekwetst, onder andere onze foerier en sergeant Vermeulen uit Eeklo. De jongen had twee kogels door zijn hart gekregen en was seffens dood. Het is droevig, ik ben ziek van al dat spel. Nu gaan we weer naar Ekeren bij Antwerpen, we zullen daar wel blijven, maar hoe lang?

Zaterdag 24 oktober 1914 – avondeditie

Belgische vluchtelingen.

Er vertrekt nu 's morgens om 7 uur ook een trein van Roosendaal naar Antwerpen.

Uit Roosendaal meldt men ons:

De Amerikaanse gezant in Den Haag, tot wiens beschikking, zoals men weet, een aanzienlijke som geld gesteld is voor de Belgische vluchtelingen hier te lande, is hedenmorgen op zijn rondreis door het

zuiden des lands per auto in Roosendaal aangekomen. De gezant ontmoette hier de heren Stuart en Fahlus, bestuurders van het Amsterdamse steuncomité. De heer Antoine Laane, Belgisch consul, die hier op het ogenblik de bemiddelaar is tussen de verschillende commissies, werd uitgenodigd om de gezant te begeleiden. De regeringscommissaris Jhr. Mr. Ruys de Berenbrouck maakte deel uit van het gezelschap.

Aan het centraal inlichtingenbureau stelde de gezant zich van de regeling op de hoogte. Het grote asiel Java werd bezocht, waar de heer van Wely en andere commissieleden voorgesteld werden. De gezant complimenteerde de dames voor hun opofferingen om voor zoveel mensen te koken. En lachend zegde hij in het Nederlands, dat ze zo smakelijk spek konden bakken.

Elders bezocht het gezelschap de veldkeukens, waar de gezant proefde van de mosselen, die de Belgische kok daar kookte.

Eindelijk werd een bezoek gebracht aan het damescomité in de katholieke kring, dat onder de leiding van mevrouw Van Gilse-Wap en mevrouw Laane-Van Mierlo sedert nu haast drie weken zo onvermoeid in het belang der vluchtelingen is bezig geweest.

In het hotel De Zwaan op de Markt hier werd de lunch gebruikt.

Uit Vlissingen meldt men ons:

Het aantal vluchtelingen vermindert geleidelijk; toch worden er hier nog 8000 voor rijksrekening gevoed. Twee kerken, de twee grootste zalen en twee scholen zijn reeds ontruimd.

Onder de vluchtelingen hier zijn vier krankzinnigen ontdekt, die zijn opgezonden naar Vrederust te Bergen op Zoom. Prof. dr. Frans van Cauwelaert heeft gisteren in de kerk te Aardenburg, Oostburg en

Sluis talrijke Belgische vluchtelingen toegesproken om hen op te wekken, naar Antwerpen terug te keren.

Heden zijn van Breda op door het comité kosteloos verstrekte reisbiljetten weer 600 Belgische vluchtelingen over Roosendaal teruggekeerd.

Terugkeer Belgische vluchtelingen.

Naar wij vernemen, zijn de heren Van der Molen en Gerritsen, leden van de Tweede Kamer, dezer dagen in Antwerpen, Mechelen, Leuven en Brussel geweest om zich persoonlijk op de hoogte te stellen van de toestand in die steden en in de omliggende dorpen en zo mogelijk een antwoord te krijgen op de vraag, of het voor Belgische vluchtelingen nu reeds geraden is naar hun land terug te keren. Zij hebben zich daartoe in verbinding gesteld zowel met militaire als met burgerlijke autoriteiten en in alle plaatsen gesproken met teruggekeerde vluchtelingen en onveranderlijk was het advies van allen: terugkeren.

Terugkeren is zowel in het belang van de vluchtelingen zelf, als in dat van het land. Bijzonder op de gegoeden rust, volgens Belgische voormannen, in deze een dure plicht. In Antwerpen werd dit letterlijk op deze wijze uitgedrukt: "zij hebben niet langer het recht het hernemen van het leven van hun stad te laten afhangen van hen, die haar in de nood niet verlieten", en als waarschuwing werd daaraan toegevoegd, dat eigenaars van winkels en zaken en ook bewoners van particuliere huizen bij langere afwezigheid wel eens onaangename verrassingen zouden kunnen beleven, wanneer de overheid zich genoodzaakt acht, ambtelijk tot het openen van hun eigendommen over te gaan.

Ook stadsambtenaren en bedienden moeten ten spoedigste terugkeren. De strengste maatregelen zullen genomen worden tegen hen, die nog langer voor de roepstem der overheid doof blijven.

Alleen door terugkeer van allen is herstel van het maatschappelijk leven mogelijk.

Het zwaarst is die terugkeer voor hen, wiens eigendommen zijn verwoest, wiens huizen zijn verbrand of stukgeschoten en die niet zeker zullen zijn aanstonds in hun vroegere woonplaats werk en brood te vinden.

Toch waren alle autoriteiten, zowel Belgische als Duitse het erover eens, dat elke burger naar zijn gemeente moet terugkeren, waar de overheid zo mogelijk zal helpen om in de eerste behoeften te voorzien. Langzaam herstelt het maatschappelijk leven zich weer. Op alle wegen zag men vluchtelingen terugkeren en in Antwerpen waren vrijdag reeds veel meer winkels open dan woensdag. Zelfs waren weer groenten, vruchten, gevogelte en vis op de markt te koop.

Allerlei geruchten omtrent het opvangen van mannen tussen 20 en 45 jaar, die naar Duitsland opgezonden zouden worden, om daar veldarbeid te verrichten of zelfs tegen de Russen in het vuur gezonden te worden, werden ten stelligste tegengesproken. Daar is geen sprake van. Zelfs burgerwachten, die hun wapens neergelegd hebben, zullen onverlet gelaten worden. Alleen de dienstplichtigen volgens Belgische wet, zullen als krijgsgevangenen worden beschouwd.

Zeer verontwaardigd toonden hooggeplaatste Belgische personen zich over de onwaardige geruchten, die onder de Belgen liepen, als zou de heer dr. Louis Franck door de Duitsers zijn omgekocht. Tegenover het edele voorbeeld van toewijding dat dr. Frank op dit

ogenblik geeft, door zijn stad in de tegenwoordige moeilijke omstandigheden dag en nacht met zijn grote gaven te dienen, werd gesteld het doen van hen, die tot dekking van eigen houding thans in het buitenland rustig leven van het meegenomen geld en kritiek oefenen op hen, die in de bange uren op de bres gebleven zijn om het belang van de stad te dienen.

Legitimatiepapieren voor terugkerende Belgische vluchtelingen.

Het Antwerpse centraal bureau voor inlichtingen aan vluchtelingen verzoekt ons mee te delen het volgende bericht, dat het van het Comité Central d'Ordre et de Sécurité public ontvangen heeft:

“Het is noodzakelijk dat zij, die naar Antwerpen wensen terug te keren, zich voorzien van hetzij een Passier-Schein met het stempel van een Duitse Kommandantur, hetzij een identiteitsbewijs door een Hollandse consul gevisieerd.

Deze maatregel is slechts van toepassing op mannen van 20 tot 40 jaar, daar alle andere mensen zonder papieren kunnen binnenkomen.

De Passier-Schein van een Duitse Kommandantur kan door de terugkerende Antwerpenaren in een willekeurige Belgische gemeente, die door de Duitsers bezet is, aangevraagd worden en wel vóóordat de vluchtelingen in Antwerpen aankomen.

Brief van kardinaal Mercier.

Kardinaal Mercier heeft de volgende brief aan de aartsbisschop van Utrecht gezonden:

Excellentie,

Onze priesters en gelovigen, bij het terugkeren in hun woonsteden, kunnen met niet genoeg lof spreken over de milde ontvangst vanwege het Nederlandse volk.

Dank de hulp der comités, overal opgericht, ontmoetten zij in inrichtingen van allerlei aard en private woningen de grootste gastvrijheid. Door haar warme toeroep tot de bevolking gericht, verdient de pers een diepgevoelde dank. In één woord, komt het ganse Nederlandse volk, zonder onderscheid van mening of godsdienst, een hartelijke hulde toe.

Te midden der hartverscheurende smart van het afscheid was het voor ons uiteraard een machtige troost, te vernemen, hoe edelmoedig onze zo diepbedroefde bevolking in Nederland onthaald werd.

Wij betuigen aan het volk van Nederland onze welgemeende dankbaarheid.

Hoewel die verhevene houding in ons geen verwondering verwekte, daar de sympathie van Nederland voor België hier algemeen bekend stond, heeft niettemin het Nederlandse volk door zijn liefdadigheid een nieuwe titel op onze bewondering verworven.

Zegene God onze noorderbroeders voor hun milddadigheid tegenover onze medeburgers! Moge een zo bewonderenswaardige zielegrootheid op uw en ons volk Gods milde zegen, die ons op dit ogenblik zo onontbeerlijk is, overvloedig doen neerdalen!

Gelieve, excellentie, de uiting mijner eerbiedige en broederlijke verkleefdheid te aanvaarden.

Was getekend tegen kardinaal Mercier,

Aartsbisschop van Mechelen.

Antwerpen, 17 oktober 1914.

Op het katholieke kerkhof te Middelburg is eerder met militaire eer en onder grote deelneming begraven de in het gasthuis aldaar overleden Belgische militair Arthur Deldine. Aan het graf werd gesproken door een wapenbroeder en door een Nederlandse officier. Een Belgische luitenant bedankte.

Rotterdam. Belgische vluchtelingen.

Vandaag zijn weer een kleine 1000 vluchtelingen van hier naar Antwerpen teruggekeerd. Met de ochtendtreinen vertrokken er van het station Delftse Poort 370 betalenden en 587, die kosteloos vervoerd werden. Van deze laatsten vertrokken er 469 met de extra trein van 9 uur 35. Deze trein vervoerde ongeveer 1500 vluchtelingen.

Van het station Beurs vertrokken er heden al heel weinig: 26 betalenden en vier kostelozen.

Hedenmorgen zijn met de stoomtram in de Rosestraat alhier uit Dirksland aangekomen ongeveer honderd Belgische vluchtelingen, die van het station Delftse Poort naar Antwerpen zijn vertrokken.

Met de stoomboot Telegraaf IV van de firma A. Braakman & C°, zijn vanochtend 40 uitgewekenen naar Antwerpen teruggegaan.

Van de zich hier ter stede bevindende Belgische vluchtelingen heeft de politie er tot heden 15.000 geregistreerd.

Belgische militairen.

Heden zijn van hier 15 Belgische militairen, die gewond geweest zijn en in de ziekenhuizen verpleegd werden, naar het interneringsdepot te Harderwijk overgebracht.

Vijftien andere Belgen, die eveneens in de ziekenhuizen verpleegd werden, zijn heden na ontslag ter beschikking van de rivierpolitie gesteld om naar een van de te Kralingseveer liggende lichters te worden overgebracht.

Amsterdam. Belgische vluchtelingen.

Hedenmorgen zijn met de extratrein om 7 uur 10 196 vluchtelingen naar België teruggekeerd. Voorts zijn heden 41 uitgewekenen van hier naar Londen vertrokken.

Roosendaal, 24 oktober. Met stelligheid kan ik verzekeren, dat de berichten, alsof de Duitsers in Antwerpen en Brussel de raad ontvangen zouden hebben deze steden te verlaten en dat de Belgische vlag zou hangen van de Grote Toren en het raadhuis te Antwerpen, volkomen onjuist zijn.

Vlissingen, 24 oktober. Hier wordt nog voortdurend kanongebulder gehoord.

Leuven.

Berlijn, 24 oktober. De Lokal-Anzeiger verneemt uit Brussel:

Het onderzoek naar de gebeurtenissen te Leuven, waarmee de Feldkriegsgerichtsrat dr. Joers belast was, is nu geëindigd. Vele Belgische en Duitse getuigen zijn gehoord, ook de in Frankrijk zijnde generaal von Böhn, indertijd bevelhebber van de Duitse troepen te Leuven.

Zonder dat er nog bijzonderheden kunnen worden medegedeeld, kan worden vastgesteld, dat Leuven de 25^e augustus door het oplaten van vuurpijlen in verbinding heeft gestaan met de troepen, die een uitval deden uit Antwerpen. Burgers hebben van de daken af en vanuit de vensters het eerst geschoten, zodat de schuld van de bevolking zonder twijfel is vastgesteld.

Het is verder bewezen, dat het stadhuis juist is gered door Duits spoorwegpersoneel, dat de aangrenzende huizen in de lucht liet springen teneinde zo aan het vuur de weg af te snijden.

Hulp aan de Belgen.

Londen, 24 oktober. De Daily Chronicle verneemt, dat gedurende de laatste dagen onderhandelingen zijn gevoerd tussen Amerikaanse en Spaanse autoriteiten in Londen, Brussel, Berlijn en Washington aan de ene en tussen de Britse en Duitse overheden aan de andere kant. In de tussentijd is het Belgische nationale comité voor hulpbetoon en voedselverstrekking in Londen aan het beraadslagen geweest. Het comité rapporteert dat er in Brussel 300.000 en elders in België twee ... (200.000 ?) Personen moeten worden ondersteund, als gevolg van schaarste aan geld en voedsel, door het staken van de invoer en de vernieling van de oogst. In Brussel was verleden maandag nog slechts voor 10 dagen voedsel.

Door tussenkomst van de gezanten van Spanje en de Verenigde Staten in Londen werd overeenstemming verkregen met Duitsland, waarbij invoer van voedsel in België en uitdeling daarvan aan de burgerbevolking, onder toezicht van de Duitsers, wordt toegezegd. Invoer van voedsel voor België in de Nederlandse havens zal niet worden belemmerd.

De gezanten hebben aan hun voornaamste landgenoten, hier en in België, een oproeping tot steun gericht. Er zal elke maand fl. 2.400.000 nodig zijn.

Een stadsgenoot schrijft ons:

In een vrijdagochtendblad bevond zich onder de telegrammen een bericht uit Antwerpen, dat bijzonder mijn aandacht trok, omdat ik juist eergisteren met een paar vrienden een autotocht naar Antwerpen en omstreken georganiseerd had. Doel van onze tocht was natuurlijk om eens de verwoestingen in de stad en bij de forten in ogeschouw te nemen.

In Antwerpen aangekomen, was onze eerste blik naar de Onze-Lieve-Vrouwetoren, om ons te overtuigen of inderdaad de Duitse door de Belgische vlag vervangen was, doch wij zagen niet anders dan de Duitse en volgens informatie, bij diverse Antwerpenaren ingewonnen, werd ons verzekerd, dat de Belgische vlag niet van de toren gewapperd heeft, en evenmin van het stadhuis.

Dankzij onze pas als Hollander, werden wij èn door de Belgen èn door de Duitse soldaten en officieren met de meeste voorkomendheid behandeld. Van een gedrukte stemming bij de laatsten was niets te bespeuren, de kerels (mariniers en infanterie) maakten een gemoedelijke, prettige indruk en verlangden niets liever dan met de burgerij op goede voet te verkeren.

Op onze tocht naar het fort Walem werden wij eenmaal door Duitse officieren in een auto aangehouden, en ook hierbij konden wij constateren dat een Hollandse pas een kostbaar bezit is.

Tenslotte kan ik nog mededelen, dat het restaurant Weber ook voor burgers weer geopend is en dat het Hotel St. Antoine gisteren nog bij de staf in gebruik was.

Het Antwerpse centraal bureau voor inlichtingen deelt ons de navolgende besluiten en verordeningen mee:

Reisgelegenheid voor automobielen onder militaire begeleiding van Antwerpen (Duitse Kommandantur) over Mechelen naar Brussel (Duitse Kommandantur); voorwaarden:

1. Tot de overtocht worden alleen die personen toegelaten, aan wie door de Duitse Kommandantur te Antwerpen, gevestigd ten stadhuize, reiskaarten verstrekt worden.
2. Het reisgeld moet vooruit op de wacht ten stadhuize betaald worden.
3. De prijs bedraagt voor de enkele reis dan, van Antwerpen naar Mechelen 10 frank, van Antwerpen naar Brussel 25 frank, van Mechelen naar Brussel 15 frank.
4. Het vertrek heeft dagelijks zo nodig tweemaal plaats. Het uur van het vertrek wordt tijdig op de wacht ten stadhuize bekendgemaakt. ('s Morgens om 11 uur, 's namiddags om 5 uur).
5. De lijst waarop degenen die de reis willen meemaken verplicht zijn te tekenen, ligt ter beschikking van het publiek op de wacht ten stadhuize van 9 tot 1 en van 4 tot 7 uur 30.
6. Het uur van vertrek wordt steeds aan de reizigers bij het voldoen van het reisgeld medegedeeld. De reizigers moeten een half uur voor het vertrek met hun reisgoed aan het vertrekpunt, Duitse Kommandantur, Antwerpen, aanwezig zijn.
7. Als reisgoed zijn alleen handtassen (valiezen) toegelaten, waarvoor een bijzondere vergoeding moet worden betaald.

8. Kinderen tot de ouderdom van 10 jaar betalen minder, en alleen bij voldoende plaatsruimte kan dit voordeel worden toegestaan.

9. Van het betaalde reisgeld wordt een ontvangsbewijs afgeleverd, dat als reiskaart geldt.

Waterleiding. We zijn gelukkig ter kennis der bevolking te kunnen brengen, dat de dienst der waterleiding binnenkort weer op normale wijze zal werken.

In sommige stadswijken nochtans kan men de nodige drukking niet bekomen omdat verscheidene buizen gebroken zijn tijdens de beschieting. Het is moeilijk voor het ogenblik de lekkende leidingen op te sporen, daar een groot gedeelte van het werkliedenpersoneel de stad verlaten heeft. De bevolking zou dan ook aan de openbare besturen een dienst bewijzen met hetzij aan de politie, hetzij aan de dienst der wegen de plaatsen te doen kennen waar zich belangrijke inzakkingen in het kasseiwerk voordoen, want zulke inzinkingen verraden meestal een lek in de waterleiding, lek dat in de huidige omstandigheden moeilijk op een andere wijze te ontdekken is.

De burgerpolitie. De burgerpolitie werd heringericht en staat thans onder de leiding van een bevelhebber, de heer Louis Stroum, gemeenteraadslid en van twee onderbevelhebbers, de heren Jules Janssens en G. Mertens, welke tot het uitoefenen van hun ambt bijzonderlijk beëdigd worden. Ze is samengesteld uit 150 manschappen, verdeeld in twee reeksen van 75 elk, welke om beurten dienst doen in de verschillende wijken der stad en wel van 10 uur 45 's avonds tot 5 uur 's morgens (Duitse tijd). Niemand kan er aan twifelen of deze inrichting is geroepen de grootste diensten te bewijzen.

Regering. De aankoop en de verkoop van heel de zich in Antwerpen en voorsteden bevindende voorraad is verboden, zolang de hoeveelheid, welke voor het leger nodig is, niet werd vastgesteld. Het is niet toegelaten over deze maatregel te beschikken. Iedere afwijking van deze maatregel wordt ongeldig verklaard. Dit verlies strekt zich niet uit tot voorwerpen, werken de kleinhandel betreffen en die voor het dagelijks gebruik noodwendig zijn.

De gouverneur,

Freiherr Von Hüne,

General der Infanterie.

Antwerpen, 18 oktober 1914.

De burgemeester.

Jan De Vos.

Beschadigde eigendommen. De Intercommunale Commissie, wensende die medeburgers bij te staan, wiens eigendommen door de beschieting der stad beschadigd werden, heeft een comité gevormd, bestaande uit bouwmeesters van onze stad, die, waar zulks verzocht wordt, de belangen der boven bedoelde medeburgers zullen waarnemen met tot de schatting en de beschrijving der geleden schade over te gaan. Het is wel te verstaan, dat niemand gehouden is, zich tot dit comité te wenden en ook dat de werking van dit comité geenszins tot doel kan hebben onmiddellijk voor de belanghebbenden enige kans tot schadevergoeding te geven. De voornaamste reden van bestaan van het comité is, onder de morele erkenning van de stad, voor de door de beschietingen getroffen medeburgers bewijsstukken samen te stellen, die later bij gebeurlijke oorlogsvergoeding ernstige titels zouden zijn voor de

belanghebbenden tot vaststelling der geleden schade. Het comité zal zitting houden van zaterdag 24 dezer, van 10 tot 12 uur, in het justitiepaleis, lokalen van de krijgsraad, ingang Stockmansstraat, eerste verdieping links.

Van de Brabantse grens.

Ten vervolge op het bericht in het ochtendblad van heden over de stoomtramverbinding Breda-Antwerpen kan worden gemeld, dat thans van de Duitse overheid vergunning gekregen is, de stoomtrams van Breda tot Wuustwezel-douane te laten doorlopen, zodat thans de aansluiting op de trams naar Antwerpen hersteld is.

Naar het Franse en Belgische Havre.

Op het Belgische strand in Frankrijk.

Sainte Adresse bij Havre, 20 oktober.

Onder al de diplomatieke bescheiden, tot heden reeds van verschillende zijden openbaar gemaakt, zijn er verscheidene die Nederland betreffen. Geen van die stukken is zeker voor ons op het oogenblik van zo bijzonder belang, als het telegram, dat de Duitse staatssecretaris van buitenlandse zaken de 4^e augustus uit Berlijn zond aan prins Lichnowsky, de Duitse gezant te Londen, teneinde het mede te delen aan Sir Edward Grey, en dat openbaar gemaakt is in het Engelse blauwboek (stuk nr. 157). Daarin luidt het toch: "It is obvious that we could not profitably annex Belgian territory without making at the same time territorial acquisitions at expense of Holland". Daar vinden we dus, op de datum van 4 augustus jongstleden, de positieve verklaring van de Duitse regering zelf, dat (ik volg hier de om zo te zeggen officiële Nederlandse vertaling, uitgegeven door het Engelse gezantschap te 's Gravenhage) "het voor de hand ligt, dat Duitsland niet met voordeel Belgisch grondgebied

zou kunnen annexeren, zonder tegelijkertijd grondgebied te verwerven ten koste van Holland”.

Toen ik nu verleden week in het vaderland vernam, dat er Duitse bladen zijn, die al openlijk spreken van een annexeren door Duitsland van Belgisch grondgebied, toen ik details hoorde, als inschrijving in de geboorteregisters van deze aard “Luik, Duitsland”; “Brussel, Duitsland”, hetgeen reeds veel op een administratief annexeren lijkt, kreeg die Duitse regeringsuitspraak van nog geen drie maanden geleden een dubbel nijpende betekenis. Daarbij kwam, dat door de grote directe terugslag, die wij, in de toevloed van vluchtelingen, van de val van Antwerpen ondervonden, en door de dichte nabijheid der stad, die val zelf als krijsgebeurtenis ook bij ons dubbele indruk maakte.

Hier op Franse bodem en in Belgische kringen wordt die val van Antwerpen natuurlijk van een andere kant bekeken. “De grote Duitse overwinning van Antwerpen!” zegt men glimlachend en welgemeend. “Maar waar komt dat op neer?” zo redeneert men verder. “Het wil zeggen, dat het grote machtige Duitsland in de derde maand van de oorlog nog steeds bezig was met het kleine België, dat het geweldige, onoverwinnelijke Duitse leger in de derde maand van de oorlog nog als kolossale overwinning moest vieren ... wat? ... een overwinning op Belgen. Het Duitse publiek is opgewonden van vreugde. Het is dus werkelijk niet veeleisend. Wij zijn niet dol van vreugde. Maar wij vinden, de feiten in hun samenhang bekijkend, dat de zaak der verbonden zeer goed staat en we zijn overtuigd, dat de oorlog met de overwinning der verbonden zal eindigen.” Zo zeggen Fransen en Belgen.

“Welk gevaar intussen de Duitse krijsoperaties en het hele Duitse optreden voor uw land en voor alle kleine landen betekent, dat ligt voor de hand”, zo zegt men verder van Franse en Belgische kant.

“Voeg aan de verklaring van de Duitse staatssecretaris in zijn telegram van 4 augustus, de verklaring toe van de Duitse rijkskanselier in de Rijksvergadering van 4 augustus over de schending van het volkerenrecht, die Duitsland maar met geweld tegen kleine staten onderneemt, omdat het dat in zijn belang acht”, zo zegde mij ook de heer Carton de Wiart, de Belgische minister van Justitie, ondervoorzitter van de ministerraad, “dan behoeft het zeker nauwelijks meer betoog, dat Nederland en alle andere kleine staten, laat ik zeggen, met de meest ernstige aandacht de huidige gebeurtenissen moeten volgen en overwegen. De kleine staten zijn een noodzakelijk element in de beschaving. Zij spelen een zeer belangrijke rol. Zij zijn het, die de stem des rechts kunnen doen horen, moeten doen horen tegen de heerschappij van het geweld.”

“Duitsland”, zo vervolgde de minister, wiens woorden ik hier getrouw weergeef, zonder er partij bij te kiezen, “tracht door brutale onwaarheden zijn optreden tegen België op geheel onjuiste wijze aan de neutralen voor te stellen. Maar het zal Duitsland niet gelukken de wereld te misleiden. Iedereen weet, dat Duitsland een schandelijke en onverdedigbare daad bedreven heeft, door van ons te eisen, dat wij onze neutraliteit, ons in 1839 opgelegd en gegarandeerd door de mogendheden waaronder Duitsland, zouden laten schenden, ten profijte van Duitsland. Wij hebben daarop geantwoord gelijk elk land, dat zijn waardigheid en eer niet prijs wil geven, geantwoord zou hebben. Wij lijden schrikkelijk daarvoor. Allen zonder uitzondering hebben we grote, smartelijke verliezen te betreuren en hoeveel zullen wij nog te lijden hebben. Maar wij konden en mochten niet anders en wij behouden onversaagd vertrouwen in de overwinning van recht en gelijkheid. Toen ik met de ministers van staat Hijmans en Van de Velde kort geleden in de Verenigde Staten was, heeft het ons goed gedaan in dat grote neutrale land zo talrijke openbare bewijzen van sympathie voor België te zien. De felle pogingen, die

Duitsland ook daar aanwendt om de openbare mening te misleiden en de leugens, ik zeg onbeschaamde leugens, die het ook daar verspreidt omtrent een schending van de Belgische neutraliteit door Frankrijk, zijn zonder uitwerking gebleven. Hij weet reeds hoe president Wilson zich in het openbaar uitgesproken heeft. Verder heeft de president ons tot tweemaal toe in de meest bijzondere termen zijn bewondering en sympathie voor onze koning uitgesproken. En een van de voornaamste politieke personen van de Verenigde Staten, die ons een bezoek was komen brengen toen wij afwezig waren, liet zijn kaartje na met deze woorden erop: Neutraal, maar bravo voor de Belgen!

Toen ik de minister iets omtrent de voorlopige installatie der regering te Sainte Adresse bij Havre vroeg, zegde hij:

“De Franse regering heeft op treffende wijze, waar wij zeer gevoelig voor zijn (“met echt Franse elegantie”, bevestigde mij kort daarop onze gezant, jhr. van Weede, die met de Belgische regering mee naar Havre verhuisd is en de “Odyssee van een diplomaat” zou kunnen schrijven), ons hier de extraterritorialiteit toegekend. Wij zijn op Belgisch grondgebied en men doet werkelijk alles om ons het gevoel te schenken, dat wij hier geheel de vrije regering van een bevriend, geëerbiedigd onafhankelijk volk zijn. Wij voeren op de gebouwen, waar onze diensten geïnstalleerd zijn, niet alleen uitsluitend de Belgische vlag, maar Belgische gendarmes houden op het gehele ons toegedachte gebied tevens de wacht en voeren naar de politie. Wij hebben een eigen postbureau ter onzer beschikking, waar de brieven met Belgische postzegels verzonden kunnen worden. Verder is het gehele ten onzent geaccrediteerde diplomatieke korps ons zonder uitzondering hierheen gevolgd en bewoont het grote Hôtel des Regattes, waaraan ook de extraterritorialiteit verzekerd is. Het vormt tezamen een heel nieuwe toestand, waarvoor zover ik weet geen precedent is, en die wij hooglijk waarderen.”

De verdere verklaringen, Nederland betreffende, die minister Carton de Wiart mij wel wilde doen, heb ik u reeds samengevat geseind. Van onze gezant vernam ik nog de bevestiging, dat het vrij ernstig misverstand dat bij een gedeelte van het Belgische volk in de aanvang nopens Nederland geheerst had, in de Belgische regeringskringen niet bestaan had. Bijzondere medewerking om de verhouding tussen België en Nederland steeds goed te doen blijven, was ook voortdurend gevonden bij de secretaris-generaal van het Belgische ministerie van buitenlandse zaken, baron van der Elst.